

วิเคราะห์แนวคิดการสร้างวัดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่

An analytical Study of Temple Building Concept of Tai Yai ethnic in Chiang mai

พระวันแสง กันทา

Phra Wandeaeng Gantha

วัดกู่แม่มงคลชัย สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่

Kuman Mongkhonchai Temple, Chiang Mai Provincial Office of Buddhism

Corresponding Author, Email: wandeaeng_nanthiyo@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดการสร้างวัดในพระพุทธศาสนา และ 2) เพื่อศึกษาการสร้างวัดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดการสร้างวัดในพระพุทธศาสนา คือ สร้างวัดเพื่อเป็นสถานที่พักอาศัยอยู่ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ให้เป็นสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจและเป็นศูนย์กลางการศึกษา แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมประเพณี กับทั้งเป็นศูนย์กลางหรือสถานที่อบรมศีลธรรม จริยธรรม พัฒนาทางด้านจิตใจ และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้แก่ประชาชน สำหรับการสร้างวัดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ชาวไทใหญ่ในอดีตตั้งถิ่นฐานเป็นกลุ่มใหญ่อยู่ในเขตรัฐฉาน ประเทศเมียนมาร์ ต่อมาในราวพุทธศตวรรษที่ 24-25 เกิดการแบ่งเขตแดนในช่วงล่าอาณานิคมโดยชาวตะวันตก ทำให้ผู้คนอพยพกระจัดกระจายไปหลายประเทศ โดยเฉพาะภาคเหนือของประเทศไทย มีการอพยพและการเคลื่อนย้ายของกลุ่มไทใหญ่เข้าสู่หลายจังหวัด รวมทั้งจังหวัดเชียงใหม่ เมื่อรวมกลุ่มกันเป็นจำนวนมากทำให้ชาวไทใหญ่สร้างวัดขึ้นในพื้นที่ที่ตนอาศัยอยู่นั้น เพื่อให้เป็นศูนย์รวมชาวไทใหญ่และประกอบพิธีทางพระพุทธศาสนา วัดของไทใหญ่นั้นยังคงอัตลักษณ์และศิลปกรรมที่เป็นรูปแบบของชนชาติพันธุ์ได้อย่างชัดเจน

คำสำคัญ : ไทใหญ่, การสร้างวัด, พระพุทธศาสนา

Abstract

This research aims to 1) study the concept of temple construction in Buddhism and 2) study the construction of temples by the Shan ethnic group in Chiang Mai Province.

The research used qualitative research and in-depth interviews. The results of the study found that the concept of temple construction in Buddhism is to build a temple as a place for Buddhist monks to live, to be a place for religious practice and a center for education, cultural exchange, and to be a center or place for morality, ethics, mental development, and quality of life development for the people. For the construction of temples by the Shan ethnic group in Chiang Mai Province, it was found that the Shan people in the past settled in large groups in Shan State, Myanmar. Later, around the 24th-25th Buddhist century, the border was divided during the colonization by Westerners, causing people to migrate to many countries, especially in the northern part of Thailand. There was migration and movement of Shan groups to many provinces, including Chiang Mai Province. When they gathered in large numbers, the Shan people built temples in the areas where they lived to be centers for the Shan people and to perform Buddhist ceremonies. Shan temples clearly retain their ethnic identity and art forms.

Keywords: Shan, temple construction, Buddhism

บทนำ

วัดเป็นสถานที่มาทำบุญ มีผู้คนมานมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือประกอบศาสนกิจ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่บุคคล วัดหรือวิหาร (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2529: 464) เป็นสัญลักษณ์สำคัญในทางพระพุทธศาสนา เป็นสถานที่ที่มีความสำคัญสำหรับพุทธศาสนิกชนเป็นอย่างยิ่ง เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้า เป็นบ่อเกิดแห่งพระสัทธรรม เป็นที่อาศัยอยู่ของพระสงฆ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ เป็นสถานศึกษา วิชาการต่างๆ เป็นสถานที่บำเพ็ญบุญ กุศลทานศัลภาวนา และเป็นสถานสังคมสงเคราะห์

สำหรับประชาชน วัดมีความเป็นมาตั้งแต่ในสมัยพระพุทธพุทธกาล พระเจ้าพิมพิสารได้ทรงฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าแล้ว มีจิตใจศรัทธาเลื่อมใสมาก จึงได้ถวายพระราชอุทยานเวฬุวันแก่พระพุทธเจ้า เวฬุวันมหาวิหารจึงเป็นวัดแห่งแรกที่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 4 ข้อ 59: 71) การที่พระเจ้าพิมพิสารถวายพระราชอุทยานเวฬุวันแห่งนี้ เพราะทรงพิจารณาถึงลักษณะภูมิของประเทศที่เหมาะสม คือ เป็นสถานที่ที่ไม่ใกล้ไม่ไกลจากหมู่บ้านนัก ประชาชนจะสะดวกต่อการเดินทางไปเข้าเฝ้าฟังธรรมพระพุทธเจ้า เมื่อในตอนกลางวัน มีผู้คนไม่พลุกพล่าน ส่วนตอนกลางคืนจะเงียบสงบไม่มีเสียงรบกวน เหมาะสมจะเป็นที่บำเพ็ญภาวนาของผู้ที่ต้องการความสงบ หลังจากพระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้พระภิกษุอยู่ในพระวิหาร และเทศนาเรื่องอานิสงส์ของการได้สร้างวิหารถวายแก่พระภิกษุสงฆ์แล้ว จึงเป็นเหตุปัจจัยทำให้ชาวพุทธศาสนิกชนนิยมกันสร้างวัดถวายแก่พระภิกษุสงฆ์จนถึงในยุคปัจจุบัน

ไทใหญ่ หรือ ฉาน เป็นกลุ่มชาวไทใหญ่กลุ่มหนึ่ง ที่อาศัยอยู่ในประเทศพม่า ทางตอนใต้ของจีน และ ในภาคเหนือของประเทศไทย จัดอยู่ในกลุ่มคนที่พูด ภาษาไท-กะได บางกลุ่มคนจะเรียกชาวไทใหญ่ว่า ฉาน คำว่า ฉาน มาจากชื่อ รัฐฉาน ซึ่งเป็นรัฐที่มีชาวไทใหญ่อาศัยอยู่มากที่สุดในประเทศพม่า อาณาจักรไทใหญ่มีระบบการเมืองที่มีเจ้าฟ้าหรือกษัตริย์มีอำนาจสูงสุดชาวไทใหญ่ จึงมีตำนานและประวัติศาสตร์ที่มักเกี่ยวข้องกับความสำเร็จทางพุทธศาสนา ต่อมาในสมัยพระเจ้าอินทวิชยานนท์ เจ้าหลวงเมืองเชียงใหม่องค์ที่ 7 กองทัพเชียงใหม่ได้ยกกำลังไปกวาดต้อนผู้คนชาวไทยหรือไทใหญ่ที่อาศัยอยู่บริเวณฝั่งตะวันออกของแม่น้ำคง (แม่น้ำสาละวิน) แลบ้านแม่คะตวนเข้ามานครเชียงใหม่ ไทใหญ่เริ่มสร้างวัดแห่งแรกในเชียงใหม่ หม่อมบัวไหลเป็นผู้นำคนสำคัญร่วมกับชาวไทใหญ่เริ่มสร้างวัดป่าเป้าขึ้น โดยการสนับสนุนของพระเจ้าอินทวิชยานนท์ เจ้าหลวงเมืองเชียงใหม่ เมื่อชาวไทใหญ่ที่ถูกปล่อยตัวได้อยู่อย่างเป็นอิสระนั้น ได้ไปตั้งถิ่นฐานไม่ไกลจากตัวเมืองเชียงใหม่ โดยส่วนใหญ่จะไปตั้งบ้านเรือนอาศัยในย่านที่กลุ่มชาวไทใหญ่อาศัยอยู่มาก่อนหน้าแล้ว เช่น ย่านช้างเผือก ช่างสิงห์ ช่างน้อย ฟ้าฮ้าม วังสิงห์คำท่าแพ และมีบางส่วนได้อพยพไปอยู่ที่เมืองกาดหลวง สันทราย ดอยสะเก็ด สันป่าตอง แม่ริม แม่แตง เชียงดาว ผางและแม่เอย (สมโชติ อ๋องสกุล, 2552: 5)

กล่าวสรุปได้ว่า วัดเป็นสิ่งสำคัญสำหรับในพระพุทธศาสนา ทำให้พระพุทธศาสนาอยู่ต่อไปได้ วัดเหมือนกับที่อยู่อาศัยทั่วไป วัดเป็นสถาบันที่อำนวยความสะดวกทั้งทางรูปธรรมและนามธรรมแก่สังคมอย่างมากเพราะเป็นศูนย์กลางวัฒนธรรม ประเพณีและศูนย์กลางอื่น ๆ อีกมาก พระซึ่งเป็นผู้นำทางจิตใจได้ปฏิบัติหน้าที่ที่ควรปฏิบัติแล้วสามารถทำให้สังคมอยู่ได้สงบสุข วัดจึงมีความจำเป็นต่อสังคม ฉะนั้นในการศึกษาความหมายของวัด จึงควรศึกษาถึงความมุ่งหมาย และบทบาทของวัดของพระสงฆ์มาพิจารณาด้วย จึงมองทั้งในแง่รูปธรรมและนามธรรม

ควบคู่กันไปเพื่อที่จะได้เข้าใจถึงประโยชน์ที่วัดมีต่อสังคมมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างวัดในพระพุทธศาสนา รวมทั้งศึกษาการสร้างของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้สามารถนำมาใช้ประยุกต์กับพระพุทธศาสนาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิดการสร้างวัดในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาการสร้างวัดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในประเด็นการศึกษาวิจัยโดยมีขอบเขตการทำวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านข้อมูล : ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารชั้นต้น (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.2539 และอรรถกถาฎีกา อนุฎีกาปกรณ์พิเศษต่างๆ และทุติยภูมิ (Secondary) ได้แก่ หนังสือตำรา บทความ ข้อเขียนของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา เอกสารวิชาการ เอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัด

2. ขอบเขตด้านประชากร : ประชากร ประกอบด้วยพระสงฆ์ 5 รูป นักวิชาการ 5 คน ชาวบ้านทั่วไป 10 คน ในตำบลสันป่าเถิง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) รวมทั้งหมด 20 รูป/คน

3. การสังเคราะห์ข้อมูล : ผู้ศึกษาวิจัยได้ดำเนินการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์แล้วนำไปสู่กระบวนการสังเคราะห์ และเรียบเรียง โดยมุ่งค้นหาคำตอบที่ได้ตั้งไว้ตามวัตถุประสงค์พร้อมทั้งนำเสนอข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะของการศึกษาวิจัย

4. สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ ดำเนินการจัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม นำเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย ตรวจสอบความถูกต้อง เพื่อเป็นหลักฐานอ้างอิงในการศึกษาวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

1. แนวคิดการสร้างวัดในพระพุทธศาสนา

คำว่า “วัด” หมายถึง สถานที่ในทางพระพุทธศาสนา ตามปกติภายในวัดจะมี พระอุโบสถ พระวิหาร พระเจดีย์ และรวมทั้งมีพระภิกษุสงฆ์ เพื่อเป็นที่พักอาศัยศึกษาปฏิบัติ พระธรรมวินัย และประกอบศาสนกิจของพระภิกษุสงฆ์ ตลอดจนเป็นที่บำเพ็ญกุศลต่างๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525: 758) ในครั้งสมัยพระพุทธกาล ยังไม่ใช้คำว่าวัด ใช้คำว่า “อาราม” เป็นคำที่เรียกชื่อศาสนสถานในทางพระพุทธศาสนา ที่ใช้เรียกเสนาสนะที่มีผู้ศรัทธานำมาถวาย พระพุทธองค์ในระยะแรกๆ นั้น เช่น “เวฬุวนาราม” หรือ “บุพผาราม” หรือ “เชตวนาราม” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 3 ข้อ 806: 135) พระเชตวัน โดย “อาราเม” หรือ “อาราม” ในคำอ่านของไทยแปลว่าสวน นอกจากนี้ยังมีคำที่ใช้เรียกอีกอย่างว่า “วิหาร” และ “อาวาส”

จุดมุ่งหมายของการสร้างวัดในพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นสถานที่พักอาศัยอยู่ของ พระสงฆ์ในบวรพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจ และการประกอบพิธีกรรม ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นศูนย์กลางการศึกษา แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมประเพณี ของชาวพุทธทุกคนที่อาศัยอยู่ เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา วัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมทาง พระพุทธศาสนา เป็นต้น

วัดที่สร้างขึ้นในประเทศไทยในขั้นแรก สมัยทวารวดีนั้นมีเพียงสถูปเจดีย์มีพระ ปรางค์และมณฑปที่ประดิษฐานพระพุทธรูปและพระโพธิสัตว์ ดังปรากฏที่พิมาย ลพบุรีและ ไชยา เป็นต้น ต่อมาในสมัยสุโขทัยเป็นราชธานีมีการสร้างโบสถ์ใหญ่ขึ้น และถือเป็นสิ่งสำคัญ อย่างหนึ่งในวัด ซึ่งในยุคนี้เกิดมีคตินิยมฝ่ายคฤหัสถ์ว่า ที่บรรจ้อัฐิธาตุของวงศ์ สกุลนั้นควรสร้าง เป็นเจดีย์อุทิศต่อพระศาสนา เมื่อผู้เป็นต้นตระกูลมรณภาพจึงมักสร้างเป็นพระสถูป เจดีย์บรรจุ พระธาตุหรือพระพุทธรูปไว้เบื้องบนใต้นั้นบรรจ้อัฐิ ข้างหน้าสร้างวิหารไว้สำหรับเป็นที่ทำบุญ เป็นวัดประเภทอนุสาวรีย์เกิดขึ้นมาและวัดประเภทนี้ไม่มีพระอุโบสถและกุฏิสงฆ์สำหรับเป็น ที่อยู่ ดังเช่นวังในเมืองสวรรคโลก และสุโขทัย เป็นต้น ในสมัยกรุงศรีอยุธยา การสร้างวัดต่างไป จากสมัย สุโขทัยเพราะมีการสร้างอุโบสถ อันเนื่องมาจากในสมัยนั้นถือว่าผู้ชายทุกคนควรบวช แม้พระมหากษัตริย์เจ้าพระบรมไตรโลกนาถก็ทรงผนวชที่วัดจุฬามณีถึง 7 เดือน ใน พ.ศ. 1998 จนเป็น ประเพณีว่าผู้ที่จะเป็นขุนประกอบกับในสมัยนั้นวัดกลายเป็นสถานศึกษาที่สำคัญด้วย เหตุต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้พระสงฆ์เพิ่มขึ้นมากมาย

บทบาทของวัดในล้านนา

วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในล้านนา คำว่า “ล้านนา” มีความหมายว่า ดินแดนที่มี นามมากมาย ประมาณนับได้เป็นจำนวนล้าน เป็นคำคู่กับล้านช้าง คือ ดินแดนที่มีช้างนับล้านตัว

(สร้อย สอนกุล, 2552: 25) แม้จะเป็นกิจกรรมที่หลายคนอาจมองว่า “ธรรมดา” แต่หากทำได้ เชื่อว่ายอดเยี่ยมทีเดียว การที่จะให้วัดเป็นศูนย์กลางชุมชนในล้านนา เช่น ในอดีต จำเป็นต้องพัฒนาวัดทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมเพื่อประโยชน์แก่ชุมชน กิจกรรมของวัดในการให้บริการแก่ชุมชน ด้านศาสนาและวัฒนธรรม อย่างเช่น ถ่ายทอดวิชาการศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ไปสู่ชุมชน (อานนท์ อากาศิรมย์, 2521: 112) วัดมีบทบาทสำคัญต่อสังคมในล้านนามาตั้งแต่ในสมัยโบราณ วัดเป็นสถานที่รวมจิตใจของสังคม ล้านนา และนอกจากนั้น วัดยังเป็นสถานที่ให้ความรู้แก่คนล้านนาก่อน เพราะในยุคสมัยก่อนยังไม่มีโรงเรียน ก็เลยใช้วัดเป็นที่ให้ความรู้แก่เด็กโดยมีพระเป็นผู้อบรมสั่งสอน และวัดยังเป็นที่ยอมรับของชนล้านนา เพื่อเป็นที่ประชุมหรือเพื่อเป็นที่ชำระจิตใจของผู้คนจึงนับได้ว่า ในสมัยก่อนนั้นวัดมีอิทธิพลมากต่อคนในสังคมล้านนามาก จนมาถึงในยุคสมัยปัจจุบัน วัดก็ยังเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนสังคมล้านนาเช่นเดิม ประชาชนของชาวพุทธล้านนาในส่วนใหญ่ ไปทำบุญที่วัดใกล้บ้าน เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและประชาชนเห็นว่ามีค่ามากที่สุดของวัด คือ เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม (วิถี พานิชพันธ์, 2548: 30) พุทธศาสนาในล้านนา ตั้งแต่อดีตจนปัจจุบันส่วนใหญ่มีกลิ่นอายความเชื่อพื้นเมืองปะปนอยู่มากดังปรากฏในพิธีกรรมต่าง ๆ ผู้ชายที่บวชเรียนแล้วที่เรียกว่า “ขนาน” หรือ “หนาน” มักจะเป็นผู้นำทางฝ่ายเถรวาท โดยเฉพาะอย่างยิ่งพิธีทางพุทธในเขตวัด เป็นที่ประกอบพิธีกรรมตามประเพณีล้านนา

อานิสงส์ของการสร้างวัดในพระพุทธศาสนา

การสร้างวัด หรือ ส่วนประกอบของวัด เพื่อถวายพระสงฆ์ ให้เป็นที่พำนักอาศัยที่ปฏิบัติธรรมที่ประกอบกุศลกิจ อันเป็นประโยชน์ต่อผู้ทรงศีล ทรงคุณธรรมนั้นมีอานิสงส์ คือ ผลดีต่อผู้ถวายอย่างยิ่งใหญ่ไพบูรณ์ซึ่งไม่มีทานอะไรเทียบเท่าได้ พระพุทธองค์ ได้ทรงแสดงไว้ว่า ผู้ใดให้ที่พักอาศัย ผู้นั้นเชื่อว่าให้สิ่งทั้งปวง (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 37 ข้อ 486: 515) ผู้ให้ที่พักอาศัย ฯลฯ ย่อมมีบุญเจริญในกาลทุกเมื่อ ทั้งกลางวัน ทั้งกลางคืน คนเหล่านั้นตั้งอยู่ในธรรม ในวิหารทานกถา พระพุทธองค์ทรงยืนยันให้เห็นชัดเจนว่า การถวายวิหาร (วัด) ที่อยู่อาศัย แก่ภิกษุสงฆ์ เป็นสมุฏฐานก่อให้เกิดประโยชน์สุข ทั้งผู้รับและผู้ถวาย ซึ่งทรงแสดง อานิสงส์ไว้ว่า เป็นยอดของสังฆทาน เป็นปัจจัยให้ประสบความเกษมศานต์ จนบรรลุถึงพระนิพพาน เป็นที่สุด โดยตรัสไว้ว่า การถวายกุฏิวิหารที่อยู่อาศัยแก่พระสงฆ์เพื่อเร้นอยู่ ของผู้ต้องการความสงบ เพื่อความสุข เพื่อฉานการเพ่ง เพื่อวิปัสสนา การเห็นแจ้งพระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญว่าเป็นทานอันเลิศ

การสร้างมหาวิหารเพื่อถวายแด่สงฆ์ผู้เดินทางมาจากทิศทั้งสี่ และให้ผู้ใดในการปฏิบัติธรรมได้ใช้สอย เป็นสิ่งที่พระบรมศาสดาทรงยกย่อง เพราะเป็นเครื่องชี้บ่งว่า พระพุทธ

ศาสนาจะปักหลักมั่นคงและเจริญรุ่งเรือง เป็นที่พึ่งของมนุษย์และเทวดา นำความร่มเย็น เป็นสุขมาสู่พุทธศาสนิกชน การมีโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ แสดงว่า พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองในอาณาบริเวณนั้น ผู้ที่มีส่วนในการก่อสร้างถาวรวัตถุเหล่านี้ แม้จะเป็นเพียงตะปู สลักตัวหนึ่ง ไม้สักแผ่นหนึ่ง อาณิสสรสัณเฑาะศัลก็ย่อมบังเกิดขึ้น จะให้คน 1 นหุต หรือแสนคน ช่วยกันพรรณนาอาณิสสรสัณเฑาะศัลถาวรวัตถุตลอดชีวิต ก็พรรณนาไม่หมด เพราะบุญที่เกิดขึ้น นั้นมากมายเกินควรเกินคาดทีเดียว นรชนใดถวายที่อยู่แก่สงฆ์ นรชนนั้นท่านกล่าวว่า ชื่อว่าให้อายุ วรรณะ สุขะ พละ และปฏิภาณอันประเสริฐ ที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญแล้ว เพราะเหตุที่ผู้ถวายที่อยู่อาศัยอันป้องกันอุปัทวแห่งชีวิต ย่อมรักษาอายุของเขาไว้ได้ เพราะฉะนั้น สัตบุรุษจึงเรียกผู้ถวายวิหารว่า เป็นผู้ให้อายุ วรรณะ สุขะ พละ และปฏิภาณ ผู้ถวายวิหารชื่อว่า ให้อายุเป็นนิตยแก่ภิกษุสงฆ์ เพราะป้องกันความทุกข์ที่เกิดแต่พระภิกษุสงฆ์ ฉะนั้น ผู้ให้อายุได้สุขในโลกนี้ และโลกหน้าหน้า พระพุทธองค์ยังทรงตรัสสรรเสริญไว้อีกว่า (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 7 ข้อ 295: 91) วิหารย่อมป้องกันความหนาวร้อนและสัตว์ร้าย นอกจากนั้น ยังป้องกันงู ยุง และฝนในคราวหนาวเย็น นอกจากนั้น ยังป้องกันลมและแดดอันร้อนจัดที่เกิดขึ้น การถวายวิหารแก่สงฆ์ เพื่อหลีกเลี่ยงอยู่ เพื่อความสุข เพื่อเฟื่องพินิจ และเพื่อเห็นแจ้ง พระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงสรรเสริญว่าเป็นทานอันเลิศ เพราะฉะนั้น ผู้ฉลาดเมื่อเห็นประโยชน์ของตน พึงสร้างวิหารอันรื่นรมย์ถวายภิกษุผู้พหูสูตให้อยู่ อีกประการหนึ่ง ผู้เป็นบัณฑิตมีจิตเลื่อมใสในภิกษุพหูสูต ผู้ปฏิบัติตรง พึงถวายข้าว น้ำ ผ้า และเสนาสนะอันควรแก่ท่านเหล่านั้น ท่านเหล่านั้นย่อมแสดงธรรมอันเป็นเหตุบรรเทาสรรพทุกข์แก่เขาซึ่งเมื่อเขารู้ทั่วถึงแล้วจะเป็นผู้ไม่มีอาสวะปรินิพพานได้ในชาตินี้

การทำบุญโดยการสร้างเสนาสนะทาน เพื่อพระภิกษุสงฆ์หรือญาติโยมที่มาทำบุญได้ใช้ประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็ภิกษุ บ่อน้ำ ห้องน้ำ ฯ เมื่อใช้ประโยชน์เมื่อใด คนสร้างก็ได้บุญเมื่อนั้นได้เรื่อย ๆ ส่งผลไปให้ตลอดเหมือนเงาตามตัว จนกว่าสิ่งนั้นจะไม่สามารถใช้การได้หรือผุพังลงไป แม้ว่าเราตายจากโลกนี้ไปแล้ว บุญนั้นก็ติดตามไปส่งผลให้เราข้ามภพข้ามชาติ ไม่ว่าเราจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม บุญนั้นเป็นสมบัติดีของเราผู้สร้างบุญ เป็นสมบัติเฉพาะของคน ๆ นั้น ไม่สามารถที่ใครได้ จะไม่มีใครลักขโมยเอาไปได้ หรือปล้นเอาไปทำตกหล่นหายไป หรือพินาศจากภัยต่าง ๆ ได้ เหมือนกับทรัพย์ภายนอกทั่วไปและจะยังติดตามเราข้ามภพข้ามชาติไป เราจึงควรสะสมบุญอันเป็นทรัพย์ภายในเอาไว้ เพื่อจะได้เป็นความสุขแก่เราโดยตลอด การสร้างทำบุญถวายวิหาร(วัด) คือเป็นการสร้างบุญที่ประเสริฐกว่าอื่นทั้งปวง ในสมัยพุทธกาลนั้นมีพราหมณ์คนหนึ่งเคยกราบทูลเรื่องการสร้างบุญกุศลว่า “ท่านพระโคตม มียัญอย่างอื่นอีกหรือไม่ ที่ใช้ทุนทรัพย์และมีการตระเตรียมน้อยกว่า แต่มีผลานิสงส์มากกว่ายัญสมบัติ 3 ประการมีองค์ประกอบ 16 และกว่านิตยทานที่ทำสืบกันมานี้” พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “มีอยู่ พราหมณ์” เขาทูลถาม

ว่า “ท่านพระโคตม ยัณฺฐนั้นเป็นอย่างไร” พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ยัณฺฐของบุคคลผู้สร้างวิหารอุทิศพระสงฆ์ผู้มาจากทิศทั้ง 4 นี้เป็นยัณฺฐซึ่งใช้ทุนทรัพย์และมีการเตรียมน้อยกว่า แต่มีผลานิสงส์มากกว่ายัณฺฐสมบัติ 3 ประการ มีองค์ประกอบ 16 และกว่านิตยทานที่ทำสืบกันมานี้” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 9 ข้อ 350: 146)

ตามหลักในพระพุทธศาสนานั้น เสนาสนะทานคือการให้ที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสงฆ์ ชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง เพราะเป็นสถานที่คนทั้งหลายมาทำบุญ ทำความดี เป็นที่รื่นหลีกพักผ่อน พิจารณาศึกษาวิจักษณ์วิจัยธรรม เป็นที่บดบังอิริยาบถอันไม่งาม ได้ฟังธรรมได้แสดงธรรม ได้สนทนาธรรม ได้อยู่สบายก็เพราะอาศัยร่มเงาของเสนาสนะ ด้วยเหตุนี้ การให้เสนาสนะเป็นทาน ท่านผู้ที่ได้สร้างถวายจึงถือว่าเป็นผู้สร้างได้บุญมาก ได้บุญอยู่เรื่อย ๆ ได้บุญอยู่ทุกขณะ ได้บุญทุกครั้งที่มีผู้เข้าพักอาศัยใช้สอยใช้ประโยชน์เข้าใช้ชั่วคราวก็ได้ชั่วคราว ใช้มากก็ได้มาก ตลอดเวลาที่ได้ตลอดเวลาทั้งนี้เพราะมันเป็นประโยชน์ถาวร ก่อประโยชน์ยาวนาน ให้คุณค่าตลอดเวลาไปจนรื้อถอน หรือใช้การอะไรไม่ได้ผู้ทำได้บุญ ผู้ใช้ได้กุศล แม้เราเห็นผู้อื่นสร้างถวายแล้วมีความปีติยินดีก็ยังเป็นบุญมหาศาลเช่นเดียวกัน อย่างเช่น นางเทพธิดาผู้หนึ่งเคยตอบคำถามท่านพระอนุรุทธเถระบนสวรรค์นั้นว่า ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ นางวิสาขามหาอุบาสิกาเป็นสหายของดิฉันอยู่ในเมืองสาวัตถี ได้สร้างมหาวิหารถวายสงฆ์ ดิฉันเห็นมหาวิหารนั้นแล้ว มีจิตเลื่อมใสอนุโมทนา ก็วิมานอันเป็นที่รักนี้ฉันดิฉันได้แล้วเพราะการอนุโมทนาด้วยจิตบริสุทธิ์ดีแต่อย่างเดียวเท่านั้น วิมานนี้เป็นวิมานอัศจรรย์น่าดูน่าชม โดยรอบสูง 16 โยชน์ เลื่อนลอยไปในอากาศได้ตามความปรารถนาของดิฉัน (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 26 ข้อ 737: 85)

ดังนั้น กล่าวสรุปได้ว่า การสร้างพระวิหาร (วัด) ถวายแก่พระภิกษุสงฆ์นั้น ซึ่งเป็นอามิสทานที่ประเสริฐกว่าทานใด ๆ ทั้งสิ้น ในการได้ถวายวิหารทานเป็นทานที่ล้ำเลิศที่สุด ไม่ว่าผู้สร้างถวาย ผู้ที่ได้ใช้สอย รวมทั้งผู้ที่มีจิตยินดีเลื่อมใสในการอนุโมทนาตามก็ได้อานิสงส์ผลบุญบุญด้วยกัน วัด คือ เป็นสถานที่อาศัยพระภิกษุ และ ประชาชน เป็นที่ปฏิบัติฝึกฝนตนในความชอบธรรม

2. การสร้างวัดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่

ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ และวิถีชีวิตความแตกต่างของชาวไทใหญ่ที่เลือกเข้ามาในประเทศไทย และ เข้ามาในเชียงใหม่เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นมาของชาวไทใหญ่ก่อนและหลังที่จะเข้ามาในจังหวัดเชียงใหม่ ความเป็นมาของชาวไทใหญ่หรือฉานเป็นกลุ่มชาวไทใหญ่กลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ในประเทศพม่า (โครงการพิพิธภัณฑสถานวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2551: 1) ทางตอนใต้ของจีน และในภาคเหนือของประเทศไทย จัดอยู่ในกลุ่มคนที่พูดภาษาไท-กะได บางกลุ่มคนจะเรียกชาวไท

ใหญ่ว่า ฉาน คำว่า ฉาน มาจากชื่อ รัฐฉาน (Shan state) ซึ่งเป็นรัฐที่มีชาวไทยใหญ่อาศัยอยู่มากที่สุดในประเทศพม่า ชาวไทใหญ่มีชื่อเรียกต่างกันไปและจะจำแนกกลุ่มด้วยการเพิ่มคำขยาย เช่น ไทใหญ่ดำ ไทใหญ่แดง ไทใหญ่ขาว ไทใหญ่ใต้ ไทใหญ่เหนือ เป็นต้น ไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ในรัฐฉานจะเรียกว่า ไต หรือ ไตหลวง หรือ ไทใหญ่ ซึ่งเป็นคำที่คนไทยส่วนใหญ่จะใช้เรียกชนกลุ่มนี้เช่นกัน อาณาจักรไทใหญ่มีระบบการเมืองที่มีเจ้าฟ้าหรือกษัตริย์มีอำนาจสูงสุดชาวไทยใหญ่จึงมีตำนานและประวัติศาสตร์ที่มักเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพุทธศาสนา (โชคินินันต์ คุนยศียง, 2557: 23) ความเชื่อตามคำสอนในพระพุทธรูปปางตักทอมาถึงลูกหลานให้ยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะความเชื่อในบาปบุญคุณโทษ เชื่อในอาณิสสของการทำบุญทำทานว่า เมื่อตายไปแล้วจะได้เสวยสุขในโลกมนุษย์และสวรรค์ ถ้าทำชั่ว เมื่อตายแล้วจะไปเสวยทุกขเวทนาในอบายภูมิ มีเดรัจฉาน เปรต อสุรกาย และนรก เรื่องประวัติความเป็นมาของชาวไทยใหญ่นั้น (สมพงษ์ วิทยศักดิ์พันธุ์, 2545: 12) ได้มีการเล่าถึงตำนานที่เกี่ยวกับเจ้าฟ้าเป็นผู้ที่มีความแตกต่างจากคนธรรมดาทั่วไป และมักได้รับการแต่งตั้งเพื่อปกครองคนไทใหญ่ หรือโอรสแห่งสวรรค์ซึ่งเป็นผู้ที่มีอำนาจอยู่บนสวรรค์ เมื่อประมาณเกือบ 5000 ปี ก่อนที่ชนชาติไทใหญ่ได้กำเนิดขึ้นและสืบทอดต่อกันมาด้วยการอพยพลงทางใต้ ตำนานและประวัติศาสตร์ของชาวไทยใหญ่เกี่ยวข้องกับอาณาจักรน่านเจ้า อาณาจักรอ้ายลาว เป็นที่รับรู้ของชาวไทยใหญ่ที่รู้หนังสือเพราะเอกสารเหล่านี้ถูกบอกเล่าจากชาวตะวันตกที่ศึกษาและเขียนลงบนงานวิจัย เป็นเอกสารเกี่ยวกับตำนานและประวัติศาสตร์ชาวไทยใหญ่ที่พบว่า พื้นฐานเดิมมีเพียงการอพยพ ไม่ได้บอกถึงแหล่งกำเนิดดั้งเดิมของชาวไทยใหญ่ เพราะการอพยพเป็นการอพยพแบบมีผู้นำหรือเจ้าฟ้า ตำนานดังกล่าวชาวไทยใหญ่ยกย่องถึงผู้นำหรือเจ้าฟ้าเพื่อเป็นการสร้างตัวตนว่าเป็นผู้สืบเชื้อสายหรืออยู่ภายใต้ผู้นำที่สูงส่ง แสดงให้เห็นว่าตนเองมีวัฒนธรรมเมืองเหนือกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เพราะในสังคมนั้นประกอบไปด้วยความหลากหลายทางชาติพันธุ์

ในกลุ่มของไทใหญ่เองก็มีชื่อเรียกที่แตกต่างกันไป โดยเรียกชื่อตามถิ่นที่อยู่อาศัย เช่น ชาวไทใหญ่ที่อยู่ในเขตประเทศจีนจะถูกเรียกว่าเป็นไทใหญ่แซ่ หรือ ไทใหญ่จีน เนื่องจากสามารถพูดภาษาจีนได้และรับเอาอิทธิพลวัฒนธรรมจีนหลายอย่างตั้งแต่ภาษา วิธีการกินอาหาร ด้วยตะเกียบ การตั้งบ้านเรือนแบบติดพื้นและขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น หรือเรียกชาวไทยใหญ่ที่อยู่ทางเหนือของแม่น้ำคง (สาขาของแม่น้ำสาละวิน) ว่าไทเหนือ และเรียกไทใหญ่ที่อยู่ทางใต้ของแม่น้ำคงซึ่งก็คือไทใหญ่ในพม่า ว่าเป็นไทใหญ่ใต้ เรื่องประวัติความเป็นมาของชาวไทยใหญ่ซึ่งมีหลากหลายมุมมอง แต่ในอีกแง่มุมหนึ่งนักวิชาการจีนจำนวนไม่น้อยที่บอกเล่าว่าอาณาจักรน่านเจ้าไม่ใช่อาณาจักรของชนชาติไทใหญ่ แต่เป็นอาณาจักรของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่อาจปกครองเหนือดินแดนชาวไทยใหญ่ในสมัยก่อน ซึ่งคนไทใหญ่เป็นเพียงกลุ่มคนที่อยู่ใต้การ

ปกครองของอาณาจักรนี้เท่านั้น ไม่มีความจำเป็นต้องอพยพเป็นกลุ่มใหญ่โยกย้ายลงไปทางใต้ ดังที่ชาวตะวันตกได้กล่าวไว้ และการที่กุบไลข่านได้อาณาจักรน่านเจ้า ไปไม่ได้มีผลให้เกิดการอพยพของคนไทใหญ่เพราะในช่วงเวลานั้นหรือก่อนหน้านั้นมีชาวไทใหญ่กลุ่มต่างๆ ได้อพยพเคลื่อนย้ายลงมาอยู่ปนกับชนกลุ่มออสโตรนีเซีย หรือกลุ่มมอญเขมรซึ่งเป็นเจ้าของดั้งเดิมอยู่แล้ว ไม่ได้เป็นการโยกย้าย หนี หรืออพยพเป็นกลุ่มใหญ่ๆ

ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่แห่งยุคแรก เมื่อ พ.ศ.2414 เชียงใหม่ได้ยกกำลังไปทำสงคราม และกวาดต้อนชาวไทใหญ่จากฝั่งตะวันออกของแม่น้ำสาละวินให้โยกย้ายมาอยู่ในเชียงใหม่ โดยแยกย้ายกระจายกันอยู่ในย่านข้างเผือก ข้างม่อย ว่างสิงห์คำ และฟ้าฮ่าม ต่อมาหญิงสาวไทใหญ่ในกลุ่มนี้ ชื่อว่า “บัวไหล” ได้กลายเป็นสนมของเจ้าอินทวิชยานนท์ และใน พ.ศ. 2426 หม่อมบัวไหลได้เป็นกำลังหลักในการสร้างวัดขึ้นแห่งหนึ่ง ณ บริเวณที่มีต้นเป่า ซึ่งเป็นสมุนไพรรชนิดหนึ่งขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก เมื่อสร้างวัดเสร็จจึงเรียกว่า “วัดป่าเป่า” (สมโชติ อ่องสมกุล, 2552: 4) ชาวไทใหญ่ในอดีตตั้งถิ่นฐานเป็นกลุ่มใหญ่อยู่ในเขตรัฐฉาน ประเทศเมียนมาร์ ต่อมาในราวพุทธศตวรรษที่ 24-25 เกิดการแบ่งเขตแดนในช่วงล่าอาณานิคม โดยชาวตะวันตก ทำให้บ้านเมืองของชาวไทใหญ่ถูกแบ่งแยก ผู้คนอพยพ กระจุกกระจายไปหลายประเทศ โดยภาคเหนือของประเทศไทยนั้นมีการอพยพและการเคลื่อนย้ายของกลุ่มไทใหญ่สู่จังหวัดเชียงใหม่มากขึ้น

ประเทศไทยจึงกลายเป็นพื้นที่ปลายทางที่กลุ่มชาติพันธุ์จากพม่าหลังไหลเข้ามาอาศัยในฐานะผู้ลี้ภัย หรือสร้างชุมชนใหม่ภายในประเทศ โดยเฉพาะชาวไทใหญ่ ไทลื้อ ไทเขิน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีรากเหง้าภาษาและวัฒนธรรมเดียวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไต-ไทในภาคเหนือของประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีชาวไทใหญ่จากรัฐฉาน ของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก การอพยพครั้งใหญ่ที่สุดเกิดขึ้นราวปี พ.ศ. 2510-2520 โดยรัฐบาล ทหารพม่าได้ดำเนินการในทุกวิถีทางที่จะควบคุม ปราบปรามกองกำลังก๊กชาติไทใหญ่ ทั้งการบังคับ อพยพ การเผาบ้านเรือน การเกณฑ์แรงงานเพื่อแบกขนอาวุธยุทโธปกรณ์ ทำให้ชาวไทใหญ่ทยอย อพยพหลบหนีเข้าสู่ราชอาณาจักรไทย โดยเฉพาะชาวไทใหญ่จากเมืองหลวง เมืองยาง ซึ่งถูกทหารนำกำลังบุกทำลายหมู่บ้าน จึงตัดสินใจอพยพหนีความเดือดร้อนมายังฝั่งแม่สายจำนวนมาก ชาวไทใหญ่ กลุ่มดังกล่าวปัจจุบันตั้งหมู่บ้านอยู่ในเขตอำเภอแม่สาย เช่น บ้านร่องพระเจ้า บ้านสันทรายปุยี่ บ้านผาแตก และบางส่วนอพยพต่อไปยังอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย และจังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากชาวไทใหญ่นับถือศาสนาพุทธเป็นหลัก งานพิธีที่จัดในศูนย์ศึกษาปฏิบัติธรรมจึงมักเป็นพิธีทางพุทธศาสนา เช่น เมื่อจัดงานในวันพระใหญ่คนไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่อาจจะหยุดงานแล้วมาทำบุญ ปฏิบัติธรรมเพราะงานที่เกี่ยวกับ

ศาสนาเป็นงานพิธีหลักของชาวไทยใหญ่ คนไทใหญ่มักมาร่วมงานเสมอ กลุ่มชาติพันธุ์อาจกล่าวได้ว่าเป็นกลุ่มคนที่มีขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษาพูด และวิถี ชีวิตเหมือนกัน อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน หรือแยกกันอยู่แต่เป็นกลุ่มคนที่มีจิตสำนึกของความเป็นสมาชิกเดียวกัน (อมรา พงศพิชญ์, 2537: 129) แต่ในขณะที่เดียวกันอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์มีการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัย และ ใช้ลักษณะทางวัฒนธรรมเป็นเกราะปกป้องชาติพันธุ์ของตนเอง (ยศ สันตสมบัติ, 2556: 155) ชาวไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยจึงต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสังคมไทยเพื่อ ความอยู่รอดในชีวิตทั้งเรื่องของสังคม วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ฯลฯ และยังคงต้องธำรงรักษาอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ตนเองให้อยู่ต่อไป แนวคิดการสร้างวัดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ ในจังหวัด เชียงใหม่มี 3 ประการดังนี้

1. เพื่อให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงยั่งยืน พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ชาวไทยใหญ่ส่วนใหญ่นับถือ ประชากรส่วนใหญ่ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ร้อยละ 80 นับถือพระพุทธศาสนาสืบต่อมาจากบรรพบุรุษของชาวไทยใหญ่ นับตั้งแต่ไทใหญ่ได้มีประวัติศาสตร์ชัดเจน ชาวไทใหญ่ก็นับถือพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว หลักฐานโบราณได้แก่ โบราณสถานที่เป็นศาสนสถานโบราณวัตถุ เช่น พระธรรมจักร ใบเสมา พระพุทธรูป ศิลาคาริก เป็นต้น แสดงว่าผู้คนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา (ทั้งนิกายเถรวาทและมหายาน) มาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12 เสมือนกันทั้งในประเทศไทย-พม่า ซึ่งกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่มาช้านานแล้ว ที่ได้สร้างให้เป็นวัดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ขึ้นมาโดยตรงก็ เพราะว่าวัดในพระพุทธศาสนา นั้น เป็นรากฐานสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ และอีกทั้งวัฒนธรรมไทใหญ่ เนื่องจากชาวไทยใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา มาช้านาน จนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้หล่อหลอมซึมซับลงในวิถีชีวิตไทใหญ่ กลายเป็นรากฐานวิถีชีวิตของคนไทใหญ่ในทุกด้าน

2. เพื่ออนุรักษ์พุทธสถาน (ทวี สว่างปัญญางกุล, 2529: 36) ศาสนาพุทธถือเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวไทยใหญ่มานาน ธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคม พระพุทธศาสนาเป็นหลักในการพัฒนาพัฒนาคนหรือพัฒนาวัตถุสิ่งของต่างๆ ให้มีการอนุรักษ์ไว้เป็นที่มั่นคง

3. เพื่อให้มีผลดีต่อสังคม การทำนุบำรุงพุทธศาสนาเป็นหน้าที่สำคัญที่ชาวไทยใหญ่ทุกคนพึงปฏิบัติ (ธรรต ศิริรัตนบัลล์, 2560: 9) พระพุทธศาสนาเป็นหลักในการพัฒนาของชาติพันธุ์ไทใหญ่ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มุ่งเน้นการพัฒนาคนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ ทั้งด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต ใช้คุณธรรมและสติปัญญาในการดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาตนเอง และร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาชุมชน พัฒนาสังคม และพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรือง

นอกจากนี้พระสงฆ์หลายท่าน ยังมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำชุมชนพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดเป็นแหล่งการเรียนรู้ของสังคมที่ใหญ่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ชาวไทใหญ่ได้บวชเรียนในพระพุทธศาสนา ได้ฝึกฝนอบรมตนให้เป็นคนดี เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชาติพันธุ์ไทใหญ่ วัดในปัจจุบันมีทั่วไป เช่น วัดบางวัดเป็นวัดหลวง บางวัดเป็นวัดราษฎร์ ขนาดแตกต่างกันไป บางวัดอยู่ในชนบท แต่บางวัด ตั้งอยู่ในเมือง มีความเจริญทางวัตถุสูง บางวัดมีรายได้มาก แต่บางวัด มีรายได้น้อย บางครั้งถึงขั้นขาดแคลน บางวัดมีมานานแล้ว บางวัดเพิ่งสร้างใหม่ บางวัดคูยิ่งใหญ่อลังการ บางวัดก็ดูแลขาดการดูแล บางวัดจัดให้ดูแล้วยสวณป่าธรรมชาติ แต่บางวัดเต็มไปด้วยสิ่งก่อสร้างต่างๆ บางวัดประชาชนอยากเข้าไปบวช ปฏิบัติศึกษาธรรม แต่บางวัดคนไม่ยอมเข้าไปเพราะวุ่นวายสับสน บางวัดดูสะอาด สงบ ร่มรื่น ให้ความสว่างทางจิตใจและปัญญา วัดบางวัดยังเป็นที่พักของประชาชน เป็นศูนย์กลางของชุมชน

ความเชื่อในการสร้างวัดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่

คนไทใหญ่ในโบราณ สอนลูกหลานให้มีความทรงจำไว้ว่า การสร้างวัด คือ ทำให้ชีวิตไม่ตกต่ำ มีความศรัทธาแต่มวลหมู่เทวดาทั้งหลาย เกิดภพใดก็จะมีที่อยู่อาศัยไม่ยากจน ร่วมทำบุญเพียงเล็กน้อยก็เป็นบุญที่ยิ่งใหญ่ ซึ่งตรงกับที่พระพุทธองค์ยังเคยตรัสสั่งสอนพร้าหมณ์ไว้ว่า พร้าหมณ์ “ยัญของบุคคลผู้สร้างวิหารอุทิศพระสงฆ์ผู้มาจากทิศทั้ง 4 นี้เป็นยัญซึ่งใช้ทุนทรัพย์และมีการตระเตรียมน้อยกว่า แต่มีผลานิสงส์มากกว่ายัญสมบัติ 3 ประการ มืองค์ประกอบ 16 และกว่านิตยทานที่ทาสีบกันมานี้” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 9 ข้อ 350: 147) และธรรมเนียมการสร้างวัดจากคติความเชื่อคนไทใหญ่โบราณว่าต้องบอกบุญแก่ผู้อื่นที่เป็นมิตรญาติ และผู้มีจิตอยากร่วมกันบริจาคทรัพย์ตามกำลังศรัทธา สร้างวัดร่วมกันและไม่ให้ใช้เงินตัวเองสร้างคนเดียวเชื่อว่า จะต้องมียศต้องเสียชีวิตเพราะบุญที่ได้จะมากเกินไปทำให้หมดทุกข์หมดกรรมเร็วเกินไป เพราะคืออุบายต้องการให้เกิดความสร้างสามัคคี และทุกคนที่ร่วมกันสร้างจะมีบุญกุศลพร้อมกัน วัดคือที่รวมชาวบ้านทำกิจกรรมตั้งแต่สมัยโบราณ เป็นโรงเรียนเป็นที่ค้ำแรมแต่ผู้ที่เดินทางไกล แล้วที่บริเวณใกล้ ๆ บ้าน การสร้างวัดยังคงยึดธรรมเนียมปฏิบัติมายาวนานจนกระทั่งปัจจุบัน เพราะจะพบวัดที่เกิดขึ้นใหม่เป็นจำนวนมากโดยผ่านพิธีกรรมแท้จริงคืออุบายคนโบราณต้องการสอนลูกหลานให้สร้างกุศลบำรุงพระพุทธศาสนา และเพื่อให้ลูกหลานมีจิตใจดีงาม เมตตา สร้างคุณประโยชน์เกิดแต่พระพุทธศาสนา และทำความดี ละเว้นความชั่ว พระพุทธองค์จึงสั่งสอนไว้ให้ทุกคนทำความดีเอาไว้ เพื่อไม่ให้เสียชาติเกิด (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 314: 131)

คติความเชื่อในการสร้างวัดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ เป็นผลทางจิตใจอย่างหนึ่ง ในการสร้างวัด เชื่อว่าการสร้างวัดทำให้ไปสู่สุคติ ทำให้เกิดคุณค่าทางการดำรงพระพุทธศาสนาไว้ และเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วย หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อการสร้างวัด พบว่า ในด้านหลักพุทธธรรม บนพื้นฐานความศรัทธาที่มีปัญญาเป็นเครื่องกำกับโดยมุ่งแสดงหลักแห่งความจริง และความเป็นเหตุเป็นผล ตั้งอยู่บนพื้นฐานของชีวิต ที่ต้องการแสวงหาความสุข หรือการพ้นทุกข์ จุดมุ่งหมายในการสร้างวัดก็เพื่อส่งเสริม เผยแพร่และการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาโดยตรง เป็นสิ่งที่ช่วยโน้มน้าวจิตใจของ พุทธศาสนิกชนให้เกิดความศรัทธาประสาธา หรือความเชื่อมั่นอันจะเป็นบ่อเกิดของฉันทะความ ผักใฝ่ที่จะรู้แล้วเกิดความวิริยะพากเพียร อุทสาหะในการอบรม กาย วาจา และใจ ส่งผลให้เกิดปัญญาปริชาหยั่งรู้เหตุผล และวิมุตติความ หลุดพ้นในที่สุด ตามหลักธรรมพุทธไทใหญ่ มีการพัฒนาวัดมาอย่างต่อเนื่อง

เนื่องจากชาวพุทธไทใหญ่ เชื่อว่าเป็นการแสวงหาเนื่อนาบุญอันเป็นกุศลผลบุญ ติดตัวไปทั้งชาตินี้และชาติหน้า ฉะนั้นชาวพุทธไทจึงยินดีเชื่อฟังด้วยความศรัทธาต่อหลักธรรม การใช้หลักธรรมในการควบคุมจริยธรรมในสังคมจึงมีประสิทธิภาพมาก ไม่มีผู้ใดละเมิด บ้านเมืองก็เกิดความสงบสุข หลักพุทธธรรมที่ประยุกต์ในการสร้างวัด เช่น ยึดไตรสรณคมน์ คือ การ ถือเอาพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งที่ระลึก หมายถึงการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เมื่อมีการเคารพศรัทธาพระพุทธศาสนาย่อมมีความเคารพสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาด้วย เช่น วัด เจตีย์ ต่อพระพุทธ (พุทธรูป) พระธรรม (ธรรมมาสน์) พระสงฆ์ (อาสน์สงฆ์ หรือพระสงฆ์ ที่มีตัวตนอยู่) สิ่งเหล่านี้เป็นสื่อหลักคำสอนทางจริยธรรม เช่น อริยวัฑฒนิธรรม 5 คือหลักธรรม แห่งความเจริญ ผู้ที่หวังความเจริญรุ่งเรือง ที่จริงแท้พึ่ง ปฏิบัติตามหลักอริยวัฑฒนิ ในคัมภีร์ธรรม นิพพานสูตรกล่าวว่า ผู้ที่ปรารถนาสุข 3 ประการคือ สุขในโลกมนุษย์ สุขในโลกสวรรค์และสุข คือ พระนิพพาน ต้องปฏิบัติตามหลักธรรมอริยวัฑฒนิธรรม 5 ประการ

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดการสร้างวัดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในจังหวัด เชียงใหม่ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

แนวคิดการสร้างวัดในพระพุทธศาสนา พบว่า การสร้างวัดนั้นเป็นแนวคิดของ การอยู่ร่วมกันระหว่างชาวพุทธ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เนาวรัตน์ แสนสุพรรณ** (2545) โดยงานวิจัยเรื่อง บทบาทของวัดต่อชุมชนในปัจจุบัน ซึ่งได้ทำการศึกษาจำนวน 8 วัด ได้แก่ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร วัดบวรนิเวศวิหาร เบญจมาภิตรดุสิตวนาราม ราชวรวิหาร วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร วัดธรรมมงคล วัดอโศการาม วัดสวนแก้ว และ

วัดสังฆทาน พบว่า วัดส่วนใหญ่จะมีบทบาทด้านเป็นสถานศึกษาโดยเน้นเปิดสอนให้แก่พระภิกษุและสามเณรมีบางส่วนที่เปิดโอกาสให้ฆราวาสประชาชนทั่วไปเข้ามาศึกษาได้ ส่วนด้านอบรมจริยธรรมสอนวิปัสสนาหรือสังคัมสงเคราะห์จะมีกิจกรรมด้านนี้ทุกวัด ส่วนในทางด้านจัดเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจและการให้บริการประชาชนนั้น วัดจะมีในส่วนของกาให้ใช้อาคารสถานที่ภายในวัดหรือในลักษณะการให้ยืมสิ่งของเครื่องใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ **นฤมล ตุงคะโหด** (2547) ทำวิจัยเรื่อง “การตั้งชื่อวัดในพุทธศาสนาในกรุงเทพมหานคร” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาที่มา ความหมาย และลักษณะภาษาที่ใช้ตั้งชื่อวัดในกรุงเทพมหานคร จำนวน 440 วัด ทั้งนี้ศึกษาเอกสารด้านประวัติศาสตร์ควบคู่กับการสัมภาษณ์บุคคลในพื้นที่ ผลการศึกษา พบว่า ชื่อวัดแบ่งออกเป็นชื่อพื้นที่บ้าน และชื่อราชการ โดยชื่อพื้นที่บ้านนิยมตั้งด้วยภาษาไทย และใช้ชื่อที่ แสดงถึงสภาพแวดล้อมบริเวณวัดหรือสิ่งที่มีอยู่ในวัด ในขณะที่การตั้งชื่อราชการนิยมใช้ภาษาบาลี สันสกฤต และใช้ความหมายที่เกี่ยวข้องกับบุคคลในการสร้างวัด สำหรับการศึกษาความสัมพันธ์ของชื่อพื้นที่บ้านพบว่า ชื่อพื้นที่บ้านเมื่อเปลี่ยนเป็นชื่อราชการนั้นจะมีความหมายเกี่ยวกับชื่อบุคคลมากที่สุด ซึ่งสะท้อนให้เห็น ความสำคัญของบุคคล โดยเป็นการประกาศคุณงามความดีให้บุคคลอื่นทราบ

การสร้างของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ ไทใหญ่ หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีถิ่นฐานดั้งเดิม อยู่บริเวณฝั่งตะวันตก ของแม่น้ำโขง เลยไปถึงลุ่มน้ำสาละวิน อิระวดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุทัศน์ กันทะมา** (2542) โดยงานวิจัยเรื่อง การคงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวไทใหญ่ บอกเล่าถึงการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมชาวไทใหญ่ศึกษาเงื่อนไข ปัจจัย และกลไกผ่านความเชื่อในพิธีกรรม เพราะชาวไทใหญ่ให้ความสำคัญกับพุทธศาสนาและยังคงปฏิบัติตามคำสอนร่วมกันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้เห็นความสัมพันธ์ทางศาสนาและความเชื่อปัจจัยหนึ่งที่สำคัญทำให้วัฒนธรรมยังคงอยู่ คือครอบครัว และผู้คนที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นญาติ พระผู้นำชุมชน เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พรรณีดา ชันธพัทธ์** (2557) โดยงานวิจัยเรื่อง “อัตลักษณ์กับการปรับเปลี่ยนวิถีทางประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อของชาวไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า อัตลักษณ์ของ ชาวไทใหญ่เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรม เมื่อวัฒนธรรมปรับเปลี่ยน อัตลักษณ์ของชนชาติพันธุ์ ไทใหญ่จึงปรับเปลี่ยนไปตามเช่นกัน ทางด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนวิถีทางประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ และอัตลักษณ์ของชาวไทใหญ่นั้นมีด้วยกัน 5 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยทางด้าน การเมืองการปกครองที่มีความเชื่อมโยงกับการปฏิรูปทางศาสนาและการศึกษา รวมถึงแผนนโยบาย พัฒนาการท่องเที่ยว ปัจจัยด้านความทันสมัยและเทคโนโลยี ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและลัทธิบริโภคนิยม ปัจจัยทางด้านสังคมและปัจจัยทาง

ด้านพื้นที่ เมื่อมีการปรับเปลี่ยนวิถีทางประเพณีพิธีกรรมและ ความเชื่อของชาวไทยใหญ่ในมิติที่สัมพันธ์กับพื้นที่ท่องเที่ยว สังคม เศรษฐกิจ และผลประโยชน์ อัตลักษณ์ของชาวไทยใหญ่ก็มีการเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะต่างๆ ด้วยเช่นกัน

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษา

การสร้างวัดไทใหญ่ ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่ามีงานศิลปะและพุทธศิลป์แบบไทใหญ่มากมายปรากฏอยู่ทั่วจังหวัดเชียงใหม่ ในด้านสถาปัตยกรรมไทใหญ่ การก่อสร้างวัด หรือ จอง ในภาษาไทใหญ่ นิยมสร้างอาคารต่าง ๆ ประกอบด้วย อุโบสถ วิหาร หอฉัน กุฏิสงฆ์ อยู่ติดกันในลักษณะเรือนหมู่แบบคนไทย แต่สร้างหลังคาของอาคารต่าง ๆ ทรงยอดปราสาทแบบพม่ามอญ เรียกว่า ทรงพญาธาตุ แต่ลดจำนวนชั้นและความซับซ้อนของโครงสร้างลงไป สำหรับเจดีย์มีลักษณะคล้ายกับสถูปเจดีย์แบบมอญพม่า แต่มีการประยุกต์โดยขยายส่วนสูงเพิ่มขึ้น ทำให้เจดีย์ไทใหญ่มีรูปทรงสูงมากกว่าเจดีย์พม่า ในด้านลักษณะวัดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ คือ นำเอาลักษณะของวัดป่าเข้ามาเป็นหลัก โดยสร้างตามแบบสถาปัตยกรรมไทใหญ่ที่สวยงาม มีความมั่นคงและงดงามในเชิงช่างศิลปะจนถึงทุกวันนี้ ในวัดจะเห็นวิหารไม้ วิหารน้อยและเจดีย์ทรงไทใหญ่ ตั้งอยู่เรียงรายกัน โดยรอบเจดีย์มีซุ้มทางเข้าสวยงามจำนวน 4 ซุ้มประดับด้วยลวดลายต่าง ๆ ตัวเจดีย์มีสิงห์เฝ้าทั้ง 4 มุมสำหรับวิหารน้อยสร้างด้วยอิฐผสมปูน อันรูปแบบชาวไทใหญ่ในสมัยโบราณ

สรุป

วัดมีความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่เป็นอย่างมาก วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ มีความผูกพันอยู่กับวัดมาในเวลายาวนานหลายร้อยปี ไม่เคยทอดทิ้งวัดที่ไหนมีวัดที่นั่นคือมีคนไทยใหญ่ เพราะว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่คนไทยใหญ่เคารพนับถือและเป็นรากฐานที่สำคัญของวัฒนธรรมไทใหญ่ กล่าวได้ว่าวิถีชีวิตของคนไทใหญ่กับพระพุทธศาสนาผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างแน่นหนา เพราะว่าวัดมีอิทธิพลต่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในสังคมไทใหญ่ไม่ว่าจะเป็นสังคมเมืองหรือสังคมชนบททุกหมู่บ้าน ต่างก็มีวัดเป็นสมบัติร่วมกันของคนในท้องถิ่น ประชาชนในแต่ละหมู่บ้านก็มีความสัมพันธ์แนบแน่นกับวัดเป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

บทบาทหน้าที่ของชาวพุทธ ควรส่งเสริมและอนุรักษ์ วัดวาอาราม ที่เป็นพุทธสถานที่ปรากฏไว้ในสถานที่ต่างๆ ให้ช่วยกันดูแลปกป้องสม่ำเสมอ ให้ความสำคัญต่อศาสนวัตถุ เคารพนับถือตามประเพณีและวัฒนธรรม ที่เราเคยเคารพนับถือกันมาในระยะยาวนานรุ่นสืบรุ่นอย่าให้ขาดหาย เพื่อให้วัดเป็นสถานที่พึ่งสำหรับคนรุ่นหลังต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดการสร้างวัดในพระพุทธศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ ในต่างจังหวัดอื่นๆ ด้วยเพื่อเปรียบเทียบแนวคิด ศิลปกรรม ค่านิยม และความเจริญรุ่งเรืองของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดนั้นๆ

บรรณานุกรม

- โครงการพิพิธภัณฑสถาน วัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2551). **ไทใหญ่มีความเป็นใหญ่ในชาติพันธุ์**. สถาบันวิจัยสังคม: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- โชคนิธินันต์ คุณยศยิ่ง. (2557). “องค์ความรู้ ของการจัดการปอยส่างลองวัดป่าเป้า อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ ศิลปะและวัฒนธรรม**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทวี สว่างปัญญางกุล. (2529). **ตำนานเมืองเชียงตุง ปรีวรตจากต้นฉบับอักษรไทยเงิน**. เชียงใหม่: ศูนย์หนังสือเชียงใหม่.
- ธรรต ศรีรัตนบัลล์. (2560). “ตำแหน่งทางศาสนา : การสร้างความหมายใหม่ในสังคมไทใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน”. **รายงานการวิจัย**. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- นฤมล ตุงคะโหด. (2547). “การตั้งชื่อวัดในพุทธศาสนาในกรุงเทพมหานคร”. **ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เนาวรักษ์ แสนสุพรรณ. (2545). “บทบาทของวัดต่อชุมชนในปัจจุบัน”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรรณิดา ชันธพัทธ์. (2557). “อัตลักษณ์กับการปรับเปลี่ยนวิถีทางประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อของชาว ไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา.

- ยศ สันตสมบัติ. (2556). **มนุษย์กับวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- วิถี พาณิชพันธ์. (2548). **วิถีล้านนา**. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์.
- สมโชติ อ๋องสกุล. (2552). **ชุมชนวัดป่าเป้า**. จัดพิมพ์ในโอกาส 60 ปี พระอินดา อินทวิโร เจ้าอาวาสวัดป่าเป้า. เชียงใหม่, ม.ป.พ.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2529). **สารานุกรมพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สมพงศ์ วิทย์ศักดิ์พันธุ์. (2545). **ประวัติศาสตร์ไทใหญ่**. กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์.
- สร้อยสวัสดิ์ อ๋องสกุล. (2552). **ประวัติศาสตร์ล้านนา**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.
- สุทัศน์ กันทมา. (2542). “การคงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวไทใหญ่”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2537). **วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อานนท์ อาภาภิรมย์. (2521). **สังคมและวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: บำรุงนุกุลกิจการพิมพ์.